

תוכן עניינים

2.....	מבוא.....
4.....	סקירת ספרות.....
4.....	שיתוף פעולה בין צבא ותקשורת.....
6.....	סיקור תקשורת של מלחמה.....
9.....	סיקור תקשורת של נפגעי מלחמה.....
13.....	מתודולוגיה.....
15.....	ממצאים.....
15.....	היקף הסיקור כלפי הקורבנות.....
16.....	המסרים המועבדים בסיקור הנפגעים.....
22.....	הייצוג הכללי של הנפגעים.....
24.....	דיון.....
27.....	סיכום ומסקנות.....
28.....	ביבליוגרפיה.....

מבוא

התקשורת ההמונית משמשת ככלי להעברת מידע לציבור הרחב. כלי זה היווה לאורך שנים רכיב חשוב בהפצת מידע אודות אירועים צבאיים בעולם. התקשורת אפשרה להעביר מידע אודות הנעשה בחזית הלחימה לקהלים נרחבים המצויים הרחק מהקרבות והפעילות הצבאית (מוסקוס, 2001: 224-225). למרות כי התקשורת מאפשרת להעביר מידע חשוב כלפי הנעשה בחזית הצבאית, הצבא לא בהכרח ימהר לשתף פעולה עם התקשורת בעיקר מהסיבה שהמערכת הצבאית תעדיף לעבוד באפלה תקשורתית מפאת אופי הפעילות הצבאית המסווגת שהצבא מבצע. עם זאת, הצבא עשוי למצוא יתרונות רבים בשיתוף פעולה עם התקשורת – כדוגמת הפצת מידע, הרחבת התמיכה והגיוס הציבורי לצבא, והגברת המוניטין של המערכת הצבאית (לימור ולשם, 2015: 77).

הסיקור התקשורתי של מלחמות עשוי להיות מאתגר הן עבור התקשורת והן עבור הצבא שכן מצד אחד המדינה יכולה להפעיל רגולציות רבות המגבילות את התקשורת כדוגמת הפעלת צנזורה על פרסום כתבות, מתוך מניעים של צרכי ביטחון. מאידך ציבור שאיננו מקבל מידע על הנעשה בחזית הקרב עשוי לשחוק בלגיטימציה שהוא מספק לצבא ולמערכת הפוליטית ולמעשה לאבד את תחושת האמון שהוא נותן במדינה ובכך לפגוע בחוסן הלאומי ובאחדות הציבורית (Baum, & Zhukov, 2015: 387). הערכה היא כי על-מנת לאזן בין צרכים ביטחוניים לבין צרכי התקשורת, לרוב הסיקור הראשוני של המערכה הצבאית ברובו יסוקר באופן מחמיא המשרת את טובת הציבור והמדינה, אך לאורך זמן והמשך הלחימה הסיקור עשוי להיות גם ביקורתי (נייגר ורימר-צרי, 2010: 89-90).

אחת הטענות השגורות היא כי אופן הסיקור התקשורתי של נפגעי הקרב הינו בעל השלכות משמעותיות על החוסן הלאומי, התמיכה הציבורית בצבא והממשלה, ואופן קבלת ההחלטות במהלך המלחמה (שי, 2013: 281-285). הסיקור התקשורתי של נפגעי המלחמה הינו סיקור מאתגר המחייב לעיתים קרובות לעמוד בסטנדרטים ונורמות חברתיות לצד עמידה ברגולציות וחוקים ברורים. למשל שימור צנעת הפרט והכבוד הניתן למשפחות הנפגעים, לצד החובה לדווח אודות היקף הנפגעים (ישראל ורוסמן, 2015: 28-29). הסברה היא כי לאופי הדיווח אודות הנפגעים כמו תזמון הדיווח, פירוט, חזרה על מסרים ונתונים שונים, מסר אחיד לאורך זמן או מר בלתי קוהרנטי, מורכבות הקרבות, תוצאותיהן וכדומה כולם בעלי השפעה מכרעת על תחושת ההצלחה או הכישלון בקרב, ותחושת החוסן הלאומי (שי, 2013: 285-288).

שאלת המחקר: כיצד בא לידי ביטוי הסיקור התקשורתי של נפגעי הקרב בשגיאעיה בשנת 2014?

מטרת המחקר: המחקר נועד לבחון את אופי הסיקור התקשורתי של נפגעי הקרב בשגיאעיה בשנת 2014. המחקר יאפשר לבחון את אופן ייצוג הנפגעים בתקשורת המקוונת הישראלית – הן בהקשר של נפגעים ישראלים והן של הפלסטינים. אופן הסיקור התקשורתי של הנפגעים יאפשר לגבש תובנות אודות חשיבות הסיקור התקשורתי של הנפגעים, האופן שבו מסוקר נפגע ישראלי לעומת זה הפלסטיני, והמסרים המועברים באמצעות הסיקור התקשורתי.

בהתאם לכך, יבוצע מחקר משולב הכולל בחינה אמפירית ואיכותנית של הסיקור התקשורתי של נפגעי קרב בשגיאעיה. המחקר יתמקד בסיקור התקשורתי שבא לידי ביטוי בשני כלי תקשורת מקוונים פופולריים – אתר YNET מבית עיתון ידיעות אחרות, ואתר ישראל היום – מבית העיתון ישראל היום. המחקר יבדוק את אופי והיקף הסיקור התקשורתי במשך תקופת הקרב בשגיאעיה בעזה ועד שבוע לאחר סיום הקרב כלומר מ- 20 ביולי 2014 ועד 30 ביולי 2014. המחקר יבחן את

סקירת ספרות

מטרת הפרק היא להציג יסוד תיאורטי אודות האופן שבו התקשורת מסקרת אירועי משבר- בדגש על משברים צבאיים. הפרק יציג תיאוריות והסברים על האופן שבו התקשורת פועלת בבואה לסקור אירועים צבאיים חריגים כדוגמת מלחמות, קרבות, ונפגעים. הפרק יחולק לשלושה תתי פרקים משניים: מערכת היחסים בין התקשורת לצבא; אופי הסיקור התקשורתי במלחמה; והאופן שבו התקשורת מסקרת נפגעי מלחמות. הפרק יהווה בסיס הבנתי למחקר האיכותני שיוצג בהמשך העבודה וזה יאפשר לקורא להבין את אופי הסיקור התקשורתי של אירועים צבאיים חריגים.

שיתוף פעולה בין צבא ותקשורת

התקשורת ההמונים המסורתית כדוגמת עיתונות ורדיו והן התקשורת המודרנית יותר כמו טלוויזיה ותקשורת דיגיטאלית, תמיד הייתה חלק בלתי נפרד מהמערכת הצבאית, אולם היחסים בין הצבא והתקשורת אינם מובנים מאליהם. התקשורת עבור הציבור מהווה את אחד מרכיבי הפצת המידע החשובים ביותר ותפקידה של התקשורת נותר במידה רבה זהה לאורך השנים - להעביר מידע לציבור אודות אירועים שונים המתרחשים בקרבת מקום ובאזורים מרוחקים. המערכת הצבאית רואה בתקשורת כלי חשוב להעברת מידע לציבור אודות הפעילות הצבאית. תהליך זה התרחש למשל בשתי מלחמות העולם כאשר היה ניתוק בין החיילים בחזית לבין הציבור בעורף והתקשורת העבירה את המידע על הנעשה בחזיתות השונות עבור הציבור בבית; וכן במלחמות מודרניות יותר כמו העימותים לאחר המלחמה הקרה - בעיראק ויוגוסלביה לשעבר, שבה התקשורת העבירה לעיתים ידיעות בלעדיות אודות החזית ולעיתים היא אף הגיעה לחזית עוד בטרם הכוחות הצבאיים התבססו בשטח (מוסקוס, 2001: 224-225).

עם זאת הצבא לעיתים קרובות יבקש להימנע ממעורבות התקשורת, או לכל הפחות הוא יבקש לשלוט בה בעת הסיקור התקשורתי. מעורבות התקשורת בפעילויות צבאיות בראש ובראשונה יכולה לפגוע בפעילות הצבאית עצמה ואף לסכן את קיומה ואת המעורבים בה. בבואה של התקשורת לסקור אירועים צבאיים זאת חושפת באופן טבעי נוכחות של חיילים, היקף הציוד הצבאי, מיקומים גיאוגרפיים, יעדים, עמדות של חיילים ועוד. נתונים אלה עוזרים לאויב לבסס תמונת מודיעין אודות ההתנגשות הצבאית הקרבה. לפיכך זה מובן מאיליו מדוע הצבא לעיתים יבקש להימנע ממעורבות תקשורתית או לפחות הוא יבקש להפעיל צנזורה על כתבות ולמנוע את פרסומן בכדי להפחית את הסיכונים בהצלחה הצבאית. עם זאת הצבא לעיתים ימנע את הסיקור התקשורתי גם מתוך כוונה להפחית ממנו את הלחץ והביקורת האזרחית שעשויה להיות מופעלת נגדו במידה וזה מבצע פעילויות שנויות במחלוקת, כמו הרג אזרחים, שימוש בכוח לא מידתי; ניהול מלחמה כושלת ולא רצויה או גילוי האינטרסים הפוליטיים והצבאיים האמתיים אודות הסיבות ליציאה למלחמה. השליטה של הצבא באמצעי התקשורת יאפשר לצבא להפיץ לציבור מידע שניתפס נוח יותר לצבא – החל ממידע המציג את הצבא באור חיובי, מידע העוזר לגייס תמיכה ציבורית, או מידע המסתיר את הפעילות לקויה של הצבא ובכך מונע ביקורת עליו (Block, & Mungham, 1989: 92-93).

חרף הרעיון כי הסתרת מידע צבאי מהציבור עשוי בהחלט להיתפס ככלי חיוני לצבא, מכאן עולה השאלה מדוע הצבא כן משתף פעולה עם התקשורת. בהקשר זה עולות סיבות מגוונות: א. הצבא בסופו של דבר כן צריך יחסי ציבור ולהצדיק את קיומו. סיקור הפעילות הצבאית למעשה עוזרת בגיוס התמיכה הציבורית ואף גיוס לוחמים ליחידות שונות; ב. התמיכה ציבורית בפעילות צבאית